

Шербаева Ж.Р., Абдибадиев Э.А.

**«ЖОМОК» ЖАНА «АДАБИЙ ЖОМОК» ТҮШҮНҮКТӨРҮНҮН
ТЕОРИЯЛЫК АНАЛИЗИ**

Шербаева Ж.Р., Абдибадиев Э.А.

**ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПОНЯТИЙ «СКАЗКА»
И «ЛИТЕРАТУРНАЯ СКАЗКА»**

J. Sherbaeva, E. Abdibaliyev

**THEORETICAL ANALYSIS OF THE CONCEPT OF «FAIRY TALE»
AND «LITERARY FAIRY TALE»**

УДК: 82-34/398.21

«Жомоктор – кыргыз балдар фольклорунун эң кеңири тараган жанры. Аларды айбанаттар тууралуу, кереметтүү-укмуштуу жана турмуштук жомоктор деп үчкө ажыратып караганыбыз менен бул бөлүштүрүү өтө эле шарттуу, турмуштук жомоктордун ичинен дале айбанаттар тууралуу окуялар, баяндар кошулуп кете берет. Айбанаттар тууралуу жомоктордо окуянын катышуучулары ар кандай жаныбарлар болуп, ошол кайманаланган жандыктар барып-келип эле адамдарды ассоциациялап берет, андыктан да мындай жомоктордон тигил же бул кишини аңдап түшүнүүгө болот. Бул макала адабий окуу сабагында баиталгыч класстардын окуучуларынын сөз байлыгын өстүрүүдө жомоктордун ролу тууралуу сөз болот. Жомок жанрынын теориялык анализи эволюциялык планда көрсөтүлөт. Макаланын актуалдуулугу алгачкы жолу жомок жана адабий жомок түшүнүктөрүнүн биримдиги жана айырмачылыктары каралган. Автор пикирин далилдөөдө орус жана кыргыз адабиятчыларынын, педагогдорунун пикирлерине токтолгон. Жомокторду окуу менен, окуучулардын эне тилиндеги кебин өнүктүрүү, сөздүк корун байытуу, чыгармадагы окуяларды өз сөзү менен эркин баяндап айттып берүү, адабий ой жүгүртүүсүн өстүрүү багытында көптөгөн ишмердүүлүктөрдү аткарууга мүмкүн.

Негизги сөздөр: жомок, адабий жомок, окуу, адабий окуу, адабий билим, окуу ишмердүүлүгү, сөз байлыгы, кеп маданияты.

«Сказки» - это самый распространенный жанр кыргызского детского фольклора. Рассматривая их как сказки о животных, чудесно-зрелищных и жизненных, мы разделяем их на три части, но весьма условно, из всех жизненных сказок все еще сливаются истории и рассказы о животных. В сказках о животных участниками событий являются разные животные, и эти живые существа просто приходят и уходят, ассоциируя людей, так что из таких сказок можно понять того или иного человека. В данной статье рассматривается роль сказок в развитии словарного запаса учащихся начальных классов на уроках литературного чтения. Теоретический анализ жанра сказки представлен в эволюционном плане. Актуальность статьи заключается в том, что впервые рассматриваются единство и различия понятий «сказка» и «литературная сказка». Доказывая свою точку зрения, автор ориентируется на точку зрения русских, кыргызских писателей и педагогов. Чтение сказок дает множество возможностей в организации деятельности, направленных на развитие: родного языка, литературного мышления учащихся; навыков пересказа своими словами; обогащение их словарного запаса.

Ключевые слова: сказка, литературная сказка, чтение, литературное чтение, литературные знания, читательская деятельность, словарный запас, культура речи.

«Fairy tales» is the most widespread genre of Kyrgyz children's folklore. Considering them as fairy tales about animals, wonderfully spectacular and vital, we divide them into three parts, but very conditionally, stories and stories about animals still merge from all life fairy tales. In animal tales, the participants in the events are different animals, and these living beings just come and go, associating people, so that from such tales one can understand this or that person. This article discusses the role of fairy tales in the development of the vocabulary of primary school students in the literature lesson. The theoretical analysis of the fairy tale is presented in progressive way. The relevance of the article lies in the fact that for the first time the unity and differences between the concepts of a fairy tale and a literary tale are considered. Proving the point of view, the author focuses on the views of Russian and Kyrgyz writers and teachers. Reading fairy tales can improve many activities as developing the native language of students, enriching their vocabulary, telling stories in their own words and developing literary thinking.

Key words: fairy tale, literary fairy tale, literature, literary education, reading activities, vocabulary, speech culture.

«Жомок» деп кыргыз окумуштуулары «Манас», «Эр Табылды», «Эр Төштүк», «Жаныш, Байыш» ж.б. ыр түрүндөгү эпикалык баяндарды айтышкан, ал эми «жөө жомоктор» деп биз «жомок», орусча «сказка» деп жүргөндөрдү аташкан. Терминологиялык бул атоолор көп колдонулбайт.

«Жомоктор – кыргыз балдар фольклорунун эң кеңири тараган жанры. Аларды айбанаттар тууралуу, кереметтүү-укмуштуу жана турмуштук жомоктор деп үчкө ажыратып караганыбыз менен бул бөлүштүрүү өтө эле шарттуу, турмуштук жомоктордун ичинен дале айбанаттар тууралуу окуялар, баяндар кошулуп кете берет. Айбанаттар тууралуу жомоктордо окуянын катышуучулары ар кандай жаныбарлар болуп, ошол кайманаланган жандыктар барып-келип эле адамдарды ассоциациялап берет, андыктан да мындай жомоктордон тигил же бул кишини аңдап түшүнүүгө болот.

Бул жомоктор – адамдар өзүнүн ыйманын көрө турган күзгү. Айбанаттар тууралуу жомоктор элдик тамсилдер менен тамырлаш, алар түпкүлүгү бир эле жанрлар. Мындай чыгармаларда айрым учурда айбанаттар менен бирге адамдар да катыша берет, бул болсо адам менен табияттын жакындыгынын көрсөткүчү. Байыркы мезгилден тартып, соңку кылымдарга

чейин эле кыргыздар аңчылык менен күн көрүп, ар кандай жаныбарлардын кулк-мүнөзүн, кебете-кешпирин жакшы байкашкан, ошол байкоолорунун негизин жомоктордо пайдаланган. Айбанаттар тууралуу жомоктордо туруктуу образдар кездешет, мисалы, түлкү – куу, митайым болсо, карышкыр – ичкич, жегич, каардуу, коён – коркок, сагызган – сүйлөөк, алдамчы ж.б.

Ал эми кереметтүү, укмуштуу окуялар жөнүндө жомоктордо болбой турган, болууга мүмкүн эмес фантастикалуу сюжеттер, каармандар орун алат. Каармандар жалгыз көздүү дөө, жети баштуу желмогуз кемпир, сүйлөгөн таш, сыйкырчы ж.б. нерселер болот, мында жайыл дасторкондор, уча турган килемдер, дүйнөнү көрсөтүүчү күзгү ж.б. буюмдар каармандарды коштоп жүрөт.

Турмуштук жомоктордун окуялары кыйла реалдуудай, турмушта болушу мүмкүндөй сезилет, бирок алар чындыкка негизделбейт, жомоктук сүрөттөө жана образ түзүү жолу тандалат» [1, 76-77-бб.].

Демек, жомоктор – дүйнөнүн кыялый чагылышы. Анда биз көрүп жүргөн тоо-таш, көл, суу, дарактар, асман, булут – баары өзүнүн реалдуу жашоосу менен эмес, адамдар түзүп алган кыялдагы жашоосу менен көрүнөт. Килемдер учат, куштар сүйлөйт, адамдар сыйкыр менен башка жаныбарларга өтүп миң түрлөнүп, миң кубула алат.

Жомоктор биринчиден, оозеки айтылып фольклордук жанр катары пайда болгон («Бала өзүнүн шаарын кантип сактап калды», «Алтын куш»; экинчиден, ошол элдик жомокторду профессионал акын-жазуучулар кайра иштеп чыгып жазып берген (А.Токombaев «Жетим менен сыйкырчы», Ж.Бөкөнбаев «Чептен эрдин күчү бек»), үчүнчү учурда акындар, жазуучулар, драматургдар өздөрү жомок ойлоп таап жазышкан (С.Рысбаев «Умай-бала» ж.б.).

Жомоктун жанрдын белгилери:

- *биринчиден*, окуяларынын кызыктуулугу, сюжетинин динамикалуулугу;

- *экинчиден*, сүрөттөгөн турмуштун, адамдардын турмушта болбогондой ойдон чыгарылышы;

- *үчүнчүдөн*, «Илгери өткөн заманда...», «Бар экен, жок экен...» дегендей салттуу башталыштын (зачин) жана «Ошентип жыргап-куунап жатып калыптыр...» дегендей бүтүмдүн (концовка) болушу;

- *төртүнчүдөн*, элдин кыйын күндөрүн унутуу үчүн ушундай болсо, ушундай бала туулса дегендей идеалынын көркөм сөз менен ишке ашырылышы.

Жомоктор оозеки формада угуучуларга күчтүү таасир эткен, анткени таланттуу жомокчу үн менен

жаңсоолорду, кабак-кашын ар түрдүү кубултууну кеңири колдонгон. Жомок – байыркы адамзаттынан бизге калып келе жаткан мурас, анда адамзаттын илим менен техникага жетпей жүргөн кездеги кыялы, ойлору камтылган. Жомоктордун каармандары көбүнчө жетим бала, жетим кыз, жалгыз бала, койчу, жылкычы, бир кемпир-чал, акылдуу дыйкан, таз бала, сулуу кыз ж.б. бечара адамдар болуп, алар кандай кара күчтөр (дөө, сыйкырчы, бай, алп кара куш ж.б.) болсо да алар менен кыйналып-кысталып жүрүп күрөшүп, акыры жеңип чыгат да акыры эли менен максат-мурасына жетип, «жыргап-куунап» жашап калат.

Жомоктор – айтууга жана түшүнүүгө ыңгайлуу, ар кайсыл аудиторияда, кайсыл куракта, канча адам болсо да айтыла берет.

Жомоктор – эл арасына өтө кеңири таралган популярдуу жанр.

Жомоктор – эл турмушунан алынган окуяларды, каармандарды элдин этнопедагогикалык көз караштарына ылайыкталып кайра иштеп чыгат, анда адилеттик, чындык үчүн күрөш жана ошол күрөшүүчү адамдын аракеттери баяндалат.

Жомоктор – балдарга идеал жаратуучу жанр. Балдар андагы каармандардан үлгү алып, ошолордой күчтүү, шамдагай, күрөшүүчү болгусу келет. Кыргыздар жомоктордо, мисалы, чечендиктин идеалын – Жээренче чечен, саяпкер-сынчылыктын идеалын – Толубай, акылмандыктын идеалын – Акыл Карачач ж.б. каармандар аркылуу чагылдыргын.

Жомоктор – балдардын таанып-билүүсүн өстүрүүдө абдан ийкемдүү жанр.

Жомоктор – эң негизгиси педагогикалык чыгарма, анда табиялоо функциясы аткарылат, элдик мораль биринчи планга чыгат, аларда мекенчилдикке тарбиялоо, акыл-эс тарбиясы, эстетикалык тарбия баары бирдей алып жүрүлөт.

Жомоктор – элдин бай тилин алып жүрүүнүн жана аны башкаларга өткөрүп берүүнүн эч нерсеге алмаштырылгыс плацдармы.

Жомоктордо окуялардын өнүгүшү, сюжеттик чиелеништери, кульминация, окуянын чечилиши жана композициялык түзүлүшү, көркөм сөз каражаттары башка жанрлардан айырмаланып турат.

Жомокторго берилген айрым аныктамалар менен таанышып көрөлү:

В.Я. Пропп: жомокко аныктама берүүдө анын негизги болгон – ойдон чыгаруу принцибин белгилейт: «Жомок – бул көбүртүп-жабыртылган поэтикалык функция, аны эч качан чындык катары берүүгө болбойт» [2, 34-б.]. Демек, көрүнүктүү фольклорист-

тин ою боюнча анын жанрдык негизги белгиси – ойдон чыгаруудан (фантазиядан) турушу.

С.И. Ожегов жана Н.Ю. Шведованын редакторлугу алдында чыккан «Толковом словаре русского языка» сөздүгүндө «жомок» бир нече мааниге ээ:

1. Баяндама, адатта ойдон чыгарылган адамдар жана окуялар, көбүнчө кереметтүү, фантастикалуу күчтөр тууралуу элдик-поэтикалык чыгарма.

2. Ойдон чыгарылган, апыртма.

3. Керемет сыяктуу эле [3, 720-б.].

Бул окумуштуулар жомок жанрынын негизги компоненттерин синтездөөгө аракеттенишкен.

Жомокто айтылган окуялардын чындыгына алгач адам ишенбейт, бул белги, В.Г. Белинскийдин аныктоосу боюнча, жомок терминин аныктоодо чечүүчү ролго ээ. Уламыштар менен жомокторду салыштыруу менен ал жомокчу өзү айткандарына өзү ишенбейт, ичинен өзүнүн аңгемесине күлкүсү келет деген көмүскө ой байкалып турат деп эсептейт [4, 312-б.] - деген кызык пикирин карманат.

Жомоктук эпостун тутумун аныктоого жана аны классификациялоого аракет жасагандардын бири да ушул сынчы В.Г.Белинский болуп, ал орус эл жомокторун – баатырдык жана сатиралык деп экиге ажыратат. «Булардын биринчилери өзүнүн бөтөн теги менен дароо көзгө урунат; алар бизге Чыгыштан да, Батыштан да кирип келди. Батыш тектүү жомоктордо рыцардык мүнөз байкалат, чыгыштын жомокторунда – фантастикалык көрүнүш орун алган» [4, 312-б.]. Сынчы ошол кездеги орус жомокторун изилдеп, алардын кайсыл элдин кирип жатканын туура байкаган, себеби – Батышка баатырдык, рыцардык стиль мүнөздүү болсо, Чыгышка романтика жана кыял дүйнө (арабдардын «Миң бир түн жомогу») таандык болгон.

Жомокторду жаратуучулар да, айтуучулар да, алып жүрүүчүлөр да – карапайым эл, эл алардын автору, ал эми жомокчулар аларды чыгаруучулар жана байытуучулар. Эл жомокторго коомдук турмуштагы ордуна, жаштарга тарбия берүүдөгү маанисине, айтууга ыңгайлуулугуна карай баа жогору беришкен жана урмат менен мамиле кылган. Жомокчулар эмгекчил калктын кызыкчылыгын жогору коюп, карапайым эл тарабында болуп, жаштарды оң сапаттар, мүнөздөр менен тааныштырып, угуучуну патриотулукка, гуманизмге, эне тилин сүйүүгө тарбиялашкан. Ошону менен бирге адамдардын ар түрдүү турмуш күрөшүндөгү топтолгон тажрыйбаларынан кабар берип, угуучуларды алдыңкы идеяга, күрөшкө, өзгөчө жашоого шыктандырган. Аларда элдин миң

жылдап топтогон руханий байлыгы, тарыхы, улуттук көз карашы жыйналган.

Жомокто биздин жашообуздун маани-маңызы чагылдырылып, элдик мазмуну, образдарынын көркөмдүгү, фантазияга байлыгы, тилинин жатыктыгы жана жөнөкөйлү сакталган.

«Кыргыз элинин оозеки чыгармачылык тарыхынын очерки» деген жамаатташылып жазылган китепте [5, 163-188-бб.] биздин жомоктордун табияты, классификацияланышы, идея-темалары, поэтикасы кеңири талдоого алынган. Ал китептеги идеялар боюнча: Жомок кыял кыямат, чексиз фантазияга менен айтылат. Дүйнө, аалам жана адам жомокчулардын ошондой ой жүгүртүүсү аркылуу чагылдырылат. Фантазия, кыял кыямат жөө жомоктун эң биринчи белгиси, аларсыз жомок болбойт, алар аралашпаса мындай чыгарманы жомок деп эсептөөнүн кажети жок. Ошол эле кезде ал фантастикалуулук реалдуу дүйнө менен, чындык менен кыял байланышат. Жомок башка элдик чыгармалар сыяктуу эле өзүнүн чыгышы жагынан элдин турмушу, тарыхы, басып өткөн жолу, менталитети жана ой жүгүртүү менен тыгыз байланыштуу. Жомоктордон элибиздин түрдүү доордогу түшүнүгүн, турмуш абалын, эрдиктери, күрөшүн, женишин жана жеңилишин байкоого болот. Алардын айрымдары, мисалы, айбандар, кереметтүү окуялар тууралуу жомоктор таптык коомго чейин эле пайда болгондугун, ал эми турмуштук жомоктор кийинчерээк чыккандыгын жомоктордун мазмуну жана стили көрсөтүп турат. Бизге белгилүү болгондой адамдардын акыл-сезими алгачкы доордо төмөн болгон. Бул болсо жаратылыштын ар түрдүү сырларын ачууда, жырткыч айбандар менен көрүшүүдө алар күчсүз экенин көрсөткөн. Мына ушундай абал айбанаттарга, жаратылыштын ар түрдүү көрүнүштөрүнө мүнөздүү болгон укмуштай касиеттердеги образдарды жараткан, б.а. жомоктордогу тотемизм, анимизм, мифтик белгилер күчтүү көрүнөт. Бирок жомоктун өмүрү жана мезгили муну менен өлчөнбөйт. Себеби ал ооздон – оозго, кылымдан – кылымга, муундан – муунга берилген, жаңы шартка, турмуш кырдаалына, коомдук ыңгайга карай улам жаңы көз караштар, ойлор, үмүттөр менен толукталган, жанрдык деформацияга учураган. Ушул себептүү адамдардын алгачкы түшүнүгүн, көркөм ойлоосун толук ошондогудай чагылдырган поэтикалык таза чыгарманы азыр жомоктордун ичинен издеп табыш кыйын.

Жомокто элдин ар кайсы доордогу тиричилиги, айлана-чөйрөгө мамилеси берилүү менен булардын

көпчүлүгү демейдеги адам турмушуна туура келе бербеген же такыр эле окшошпогон, ойдон чыгарылган апыртма, болбогон жана болушу мүмкүн да эмес окуялар аркылуу берилет. Жомокко каарман болуп адам эле эмес өңчөй айбанаттар да, ал тургай жансыз нерселер: таш, суу, тоо, булак ж.б. деле кире берет, алар ой жүгүртөт, сүйлөйт.

Кыргыз жомокторуна башка улуттардыкы сыяктуу эле айрым бир белгилер мүнөздүү, б.а., жомоктордун идеясы эч убакта күнүрт болбойт, андагы башкы каармандар да коомдун социалдык мазмунуна ылайык келет. Ар бир каарманды индивидуалдаштыруу жана типтештирүү социалдык катмарлардын орчундуу белгилерине негизделген, мисалы, байдын, сыйкырчынын, дөөнүн, акылман баланын ж.б. каармандын ар биринин мүнөздүү пейили, сырткы жана ички портреттери тартылат. Жомоктогу башкы каарман белгилүү социалдык катмардын, окуянын жетектөөчү күчү катары берилет. Ошондуктан, анын профессионал адабияттагыдай ички портрети, татаал психологиялык абалы, конфликттер сүрөттөлбөстөн, көбүнчө сырткы облиги, каармандын иштери, баатырдык күрөштөрү, максатка жетүү үчүн аракеттери биринчи планга чыгат.

Кыргыз элинин жомокторунун каармандарынын көпчүлүк убакта конкреттүү бир аты да жок болот. Каармандардын ортосундагы кагылышуулар да кокустук кагылышуу болбой, узакка созулган тирешүү жүрөт. Үч күн, үч түн, кырк күн, кырк жыл дегендей мезгилдик туруктуу сандар, «өзү ыргайдай, аты шыр-гыйдай» дегендей салыштыруулар колдонулат. Эгерде биз таздын, жетим баланын, акылдуу дыйкандын, айлакерлигин, баатырдыгын, акылмандыгын көрсөк, анын тескерисинче, хандын, байдын, казынан, молдонун ач көздүгүн, сараңдыгын, адилетсиздигин, мыкаачылыгын, ырайымсыздыгын ж.б. эзүүчү таптарга мүнөздүү көрүнүштөрүн көрөбүз.

М.Борбугулов жомокторго мындай теориялык аныктама берет: «көбүнчө кара сөз түрүндөгү көлөмү анча чоң эмес чыгармалар», «жанры жагынан фантастикалуу, авантюралуу же турмуштук болушу мүмкүн», «түрлөрү, мазмуну ар кыл: айбанаттар жөнүндөгү жөө жомоктор, сыйкырдуу жөө жомоктор, авантюралуу окуялар жөнүндө баяндаган жөө жомоктор, сатиралык жөө жомоктор», «эл чыгармачылыгынын бул түрү адам баласынын тарыхынын эң эле байыркы доорунда пайда болуп, анын тарыхый өсүп-өнүгүшүнүн түрдүү баскычтарындагы элдик оозеки чыгармачылыгында чоң роль ойногон», «айрым учурда адегенде жөө жомок түрүндө жашаган

чыгармалар кеңейип, сюжети татаалдашып отуруп, акырында көлөмдүү, «олуттуу» дастанга, эпоско айланышы мүмкүн» [6, 400-б.].

Жомоктогу терс каармандар ар дайым оң образга караганда күчтүү, баарынан мурда кара күчкө, бийликке негизделген артыкчылыкка ээ. Мына ушул нерсе жомокту угармандын бүйүрүн кызытат. Душмандарды жеңип, тилегине жетүү – кыргыз элинин жомокторуна мүнөздүү традициялык аякталышы. Жомоктордо башка каармандарга жардамчылар да, тоскоол кылуучулар да көп болот.

«Адабий жомоктор» деген түшүнүк болсо элдик жомокторду акын-жазуучулардын иштеп чыгышы. Анда фольклордук чыгармалардын принциптери менен бирге жазма адабияттын принциптери сакталат, б.а, адабий жомоктор элдик жомоктордун трансформацияланышы. Алар да фольклорго өтө жакындары жана индивидуалдык-автордук белгилери күчтүү көрүнгөндөрү болот.

Адабий жомоктор жазуу формасында редакцияланган, өзгөрбөгөн формада болсо жомоктор ар түрдүү варианттарда кездеше берет. Адабий жомокторду жазган автордун жеке көз карашы, стили чыгармага сиңдирилип кетет.

Адабий жомокторду да төмөнкүдөй классификациялоого болот:

1. Темасына, сүрөттөө өзгөчөлүгүнө карай: а) жаныбарлар тууралуу жомоктор; б) кереметтүү, укмуштуу окуялар тууралуу жомоктор; в) турмуштук жомоктор.

2. Пафосуна карай: күлкүлүү; баатырдык; философиялык; психологиялык; коркунучтуу (ужас) жомоктор.

3. Жанрына карай: жомок-роман; жомок-повесть; пьеса-жомок; поэма-жомок; ыр-жомок ж.б.

Адабий жомокторго А.С. Пушкиндин «Балык жана балыкчы тууралуу жомок», «Хандын өлгөн кызы жана жети баатыр жөнүндө жомок», «Алтын короз тууралуу жомок», «Поп жана анын малайы Балда жөнүндө жомок», «Падыша Салтан тууралуу жомок», А.Жуковскийдин «Иван-Царевич жана боз карышкыр тууралуу жомок», «Уйкудагы ханзаада», Л.Н. Толстойдун «Үч аюу», П.Ершовдун «Конёгорбунок» ж.б. чыгармаларын киргизүүгө болот. Бул чыгармаларын акын-жазуучулар элдик жомокторго таянып жазышкан, б.а., ал жомоктордун сюжетин, каармандарын пайдаланган, ошол эле учурда өз көз караштарын, өз доорунун актуалдуу проблемаларын киргизген.

Кыргыз адабиятында мындай элдик жомоктор-

ду К.Тыныстанов, Т.Сыдыкбеков, А.Токомбаев, К.Жантөшев, К.Баялинов ж.б. жазуучулар иштеп чыгып, профессионал адабияттын мыйзамдарына салып кайра жазып, окурмандарга тартуулаган.

Б.Сатыбекова мындай деп жазат: «...туура тандалып алынган китеп баланын инсандык жетилишине, анын адептик жана руханий баалуулуктарынын калыптанышына жагымдуу таасир бере алат. Балага арналган жакшы китеп аны көркөм образдардын дүйнөсүнө жетелеп кирет, сулуулук жөнүндө алгачкы жана өтө кереметтүү түшүнүктөрдү берет. Адабияттын артыкчылыгы төмөнкүдө, көркөм мазмунун чагылдыруучу каражат болуп кайталангыс тил образы эсептелет, жаш жеткинчектер анын көркөмдүгүнө, бөтөнчө касиетине тартылат. Бул касиет балдарды жандуу сөздөрдү улам-улам кайталоого, сөз оюндарын ойноого шыктандырат, анын натыйжасында сөз баланын байлыгына айланат. Китеп баланын кебин мазмуну жагынан өркүндөтөт, байытат жана белгилүү формага келтирет» [7, 161-б.].

Башталгыч класстардын адабий окуу сабактарына элдик жомоктор да, адабий жомоктор да киргизилип, окуп-үйрөнүүгө сунуш этилген.

Адабияттар:

1. Муратов А. Кыргыз эл педагогикасы: табияты, тарылышы жана тарыхы [Текст] / А.Муратов. - Б.: 2011. - 605б. lib.kao.kg/ru/download/muratov-abdykerim-kyrgyz-el-pedagogikasy-tabiyaty-taralyshy-zhana-taryhy/
2. Пропп В.Я. Исторические корни волшебной сказки [Текст]/ Пропп В.Я. - 2-е изд. - Л.: 1986. 3-е изд. - СПб., 1996.
3. Ожегов, С.И. Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка. Российская академия наук, Инс-т рус. яз. им. В.В. Виноградова. - 4-е изд, допол. [Текст] / Ожегов С.И. - М.: Азбуковник, 1999. - 944 с.
4. Белинский, В.Г. О народных сказках [Текст] / Белинский В.Г. - Пол. собр. соч., Т6. - М-Л.: 1954. - 676 с.
5. Кыргыз элинин оозеки чыгармачылык тарыхынын очерки [Текст] / https://new.bizdin.kg/media/books/Кыргызэлинин_оозеки_чыгармачылык_тарыхынын_очерки.pdf
6. Борбугулов М. Адабият теориясы [Текст] / М.Борбугулов – Бишкек: Шам, 1996. – 552 б. https://st-0.akipress.org/st_bilimlib/0/604c82a40044d7fe4ab4ae0b91d3eab40f96a227.pdf
7. Сатыбекова Б.С. Мектепке чейинки билим берүү» адистигинде көркөм адабиятты окутуунун негиздери [Текст] / Б.С. Сатыбекова // Кыргыз билим берүү академиясынын кабарлары. – Бишкек, 2021. - №1 (53). - 161-165-бб.
8. Шербаета Ж.Р. Некоторые задачи изучения сказок в подготовке учителей начальных классов. Известия ВУЗов Кыргызстана. 2016. №. 8. С. 78-79.
9. Шербаета Ж.Р. Использование народных педагогических элементов и ее влияние на воспитание учащихся начальных классов. Известия ВУЗов Кыргызстана. 2014. №. 7. С. 93-96